

Rapport explicativ tar la revisiun totala da la lescha davart las scolas medias en il chantun Grischun

Cuira, ils 25 d'october 2017

Cuntegn

1.	Survista dals puncts ils pli impurtants	2
2.	Situaziun da partenza	2
2.1.	Istorgia dals origins da la lescha davart las scolas medias	2
2.2.	Structura actuala da la cuntrada da scolas medias dal Grischun	3
2.3.	Program da la regenza 2017-2020, punct central da svilup 5/25.....	6
2.4.	Basegn d'agir: rectifitgar las structures e garantir l'incarica da l'art. 89 al. 3 da la constituiziun dal chantun Grischun	6
3.	Concept per manar las scolas medias en moda decentrala resguardond il regress dal dumber da scolaras e scolars	7
3.1.	Purschida da scolas medias decentrala localmain ed instituziunalmain resguardond la libertad da lingua.....	7
3.2.	Scleriment da la relaziun tranter chantun e scolas medias privatas	9
3.3.	Proceder en cas da serradas e da mesiras da sanaziun finanzialas	9
4.	Explicaziuns davart las singulas disposiziuns	11
4.1.	1. Disposiziuns generalas	11
4.2.	2. Scolas medias purtadas dal chantun	15
4.3.	3. Scolas medias privatas	16
4.4.	4. Finanziaziun	17
4.5.	5. Giurisdicziun	20
4.6.	6. Disposiziun finala.....	20
5.	Consequenzas finanzialas	20
6.	Glista da las scursanidas	22
7.	Glista da las illustraziuns	23
8.	Agiunta	23

1. Survista dals puncts ils pli impurtants

Il program da la regenza 2017-2020 prevesa sut il punct central da svilup 5/25 la revisiun totala da la lescha davart las scolas medias en il chantun Grischun dals 7 d'october 1962 (lescha davart las scolas medias; DG 425.000) (missiva da la regenza al cussegl grond, carnet nr. 12/2015–2016, rapport davart il program da la regenza ed il plan da finanzas per ils onns 2017–2020, pagina 840). La revisiun totala da la lescha davart las scolas medias duai garantir ch'il chantun possia pussibilitar als giuvenils grischuns – en il senn da l'art. 89 al. 3 da la constituziun dal chantun Grischun dals 14 da settember 2003 (CC; DG 110.100) e sut l'aspect da la midada demografica – vinavant ina scolaziun decentrala ad ina scola media che als prepara optimalmain per in studi en ina scola auta.

In'expertisa giuridica da prof. dr. iur. Christine Kaufmann dal matg 2017 concernent l'impurtanza da l'incumbensa costituziunala da l'art. 89 al. 3 CC vegn a la conclusiun che la purschida da scolas medias vertenta en il chantun Grischun adempleschia bain per part l'incumbensa costituziunala, che las basas legalas stoppian però vegnir scleridas en differents secturs en regard a la segirezza giuridica (KAUFMANN, 2017, p. 32). La nova lescha davart las scolas medias duai eliminar talas malsegirezzas giuridicas.

La finamira da la revisiun totala da la lescha davart las scolas medias da l'onn 1962 è quella da mantegnair uschè bain sco pussaivel las structuras da scola media creschidas e cumprovadas cun ina scola media chantunala ad in u a plirs lieus sco er cun scolas medias decentralas organisadas tenor il dretg privat e sustegnidas dal chantun cun contribuziuns e da las optimar sut l'aspect da las midadas socialas e demograficas per optimar la giustia da furmaziun. Ella cumpiglia – ultra da la rectificaziun structurala dal text da lescha ch'è vegnì revedì parzialmain differentas giadas – en spezial la stabilisaziun d'incaricas da prestaziun a las scolas medias sco element directiv strategic. Ultra da quai vegn reglada la procedura tant per installar ina nova scola media resp. in lieu da scola media sco er la procedura per abolir ina scola media resp. in lieu da scola media. Questa adattaziun duai gidar ad augmentar la segirezza giuridica per ils partenaris da furmaziun participads e per las scholaras ed ils scholars ed a stgaffir la basa per il chantun per pudair intervegnir ad ura ed en moda commensurada en cas da basegn per ademplir las obligaziuns definidas en l'art. 89 al. 3 CC. Plinavant duai vegnir creada la basa legala per ch'il chantun possia pajar ina contribuziun pauschala a l'alloschi ed a l'alimentaziun per scholaras grischunas e scholars grischuns che abitan en ina chasa da dimora d'ina scola media privata.

2. Situaziun da partenza

2.1. Istorgia dals origins da la lescha davart las scolas medias

Ils 29 da matg 1962 ha il cussegl grond deliberà il sboz da la lescha davart las scolas medias cun 67 cunter 0 vuschs per mauns da la votaziun dal pievel (tractativas dal cussegl grond dals 21 da matg 1962 fin ils 2 da zercladur 1962). Ils 7 d'october 1962 è la lescha davart las scolas medias vegnida acceptada dal pievel.

L'origin da la lescha davart las scolas medias sto vegnir vesì sco resultat dal svilup social e demografic dal temp suenter la guerra, caracterisà dal dumber da scholaras e scholars ch'è creschì svelt e dal grond basegn da forzas da lavur qualifitgadas. Mo cun manar la Scola chantunala ch'exista dapi l'onn 1804 n'èsi betg stà pussaivel d'ademplir l'incumbensa da

furmaziun prescritta dal dretg costituziunal che valevan da quellas uras. Avend la tscherna ubain d'installar ulteriuras scolas medias chantunalas ubain d'integrar las scolas privatas etablidas en las valladas, numnadain la Scola claustrala Mustér, la Scola media evangelica Schiers, la Scola media svizra alpina Tavau, la Scola media evangelica Samedan, il Lyceum Alpinum Zuoz e l'Institut autalpin per mattas Ftan èn ins sa decidì – per motivs dals custs – per questa ultima opziun. La lescha davart las scolas medias da l'onn 1962 aveva pervia da quai er trais finamiras principalas:

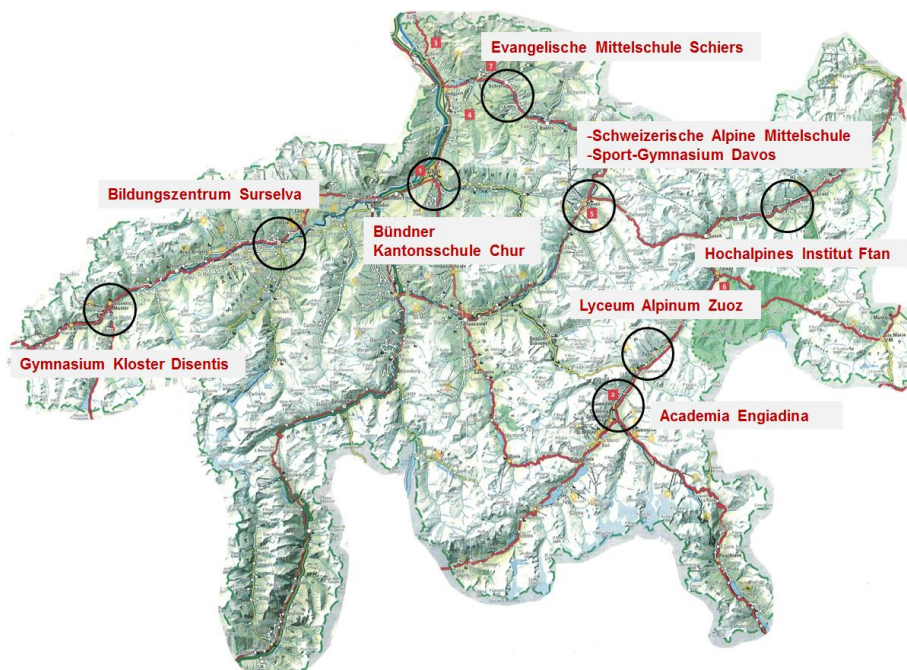
- regulaziun dals tratgs fundamentals da la Scola chantunala sco scola da referenza;
- sustegn finanziel per frequentar scolas medias privatas per scholaras e scholars che han geniturs ch'èn domiciliads en il chantun;
- sustegn da las scolas medias privatas.

Il sustegn finanziel da las scolas medias privatas è vegnì lià vi da la renconuschientscha chantunala dals certificats da scolaziun. Il chantun pudeva resp. po renconuscher certificats da scolaziun da scolas medias privatas, sche la scola porscha la garanzia per ina buna educaziun e scolaziun e sche las cundiziuns d'admissiun e da promoziun sco er ils plans d'instrucziun correspundan en general a las disposiziuns per la Scola chantunala grischuna. Quai èn criteris che valan anc oz. Il punct da partenza per fixar la contribuziun chantunala èn stads ils custs per scolara u scolar a la scola chantunala ch'èn vegnids calculads da nov mintga 5 onns.

Ils ultims 55 onns è la lescha davart las scolas medias er vegnida midada pliras giadas pervia d'influenzas externas sco per exempel pervia dal nov reglament per renconuscher la maturitad (RRM) ch'è vegnì concludì ils 16 da schaner 1995 da la Conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica ed ils 15 da favrer 1995 dal cussegl federal. En il fra-temp è ella vegnida revedida parzialmain pliras giadas dal pievel resp. dal cussegl grond. Las parts fundamentalas menziunadas qua survart n'èn però betg vegnidas midadas fin oz.

2.2. Structura actuala da la cuntrada da scolas medias dal Grischun

Actualmain cumpiglia la cuntrada da scolas medias en il chantun Grischun la Scola chantunala grischuna, che vegn manada dal chantun a Cuira, sco er tut en tut otg scolas medias privatas che sa chattan en las regiuns dal chantun Grischun (cf. illustraziun 1). En las valladas dal Grischun talian na datti naginas scolas medias. Il chantun pussibilitescha perquai a las scholaras ed als scholars da questas valladas da frequentar ina scola media dal chantun Tessin e surpiglia ina part dals daners da scola. L'onn da scola 2015/16 han frequentà 16 e l'onn da scola 2016/17 9 giuvenils dal Grischun talian ina scola media en il chantun Tessin.

Illustraziun 1: Lieus da las scolas medias en il chantun Grischun

L'onn da scola 2015/16 han frequentà circa 1100 scolaras grischunas e scolaras grischuns la Scola chantunala grischuna, entant che tut en tut circa 1250 scolaras grischunas e scolaras grischuns e circa 350 scolaras extrachantunalas e scolaras extrachantunals han absolvi lur scolaziun da scola media en ina scola media privata. Tenor la pratica vertenta dastga la Scola chantunala grischuna vegnir frequentada mo da scolaras grischunas e da scolaras grischuns (gentleman-agreement).

La Scola chantunala grischuna è ina part da l'administraziun chantunala. La rectura u il rector è sutmess a la manadra u al manader da l'uffizi per la furmaziun media-superiura ed è commembra u commember da la direcziun da l'uffizi. Las scolas medias privatas èn independentas e libras da tscherner lur furma giuridica e la structura organisatorica.

La Scola chantunala grischuna cumpiglia il gimnasi da 4 e da 6 onns, la scola media spezialisada (SMS) cun maturitad spezialisada (MS) e la scola media commerciala (SMC) cun maturitad professiunala (MP). La purschida da scolaziun da las scolas medias privatas è differenta. Entant ch'in pèr scolas sa concentreschan sin il gimnasi (Gimnasi claustral Mustér e Lyceum Alpinum Zuoz), maina la gronda part da las scolas medias privatas duas partiziuns da scola media, savens il gimnasi en cumbinaziun cun ina scola media spezialisada u commerciala. In'exceptiun è il Center da furmaziun Surselva che na porscha nagina scolaziun gimnasiala, percenter tant ina scola media spezialisada sco er commerciala.

Scola	Gim. 6 onns	Gim. 4 onns	SMS	MS	SMC cun AFQ	SMC cun AFQ / MP
AES	X	X	X	-	-	-
SCG	X	X	X	X ¹	X	X
CFS	-	-	X	X ¹	X	X
SES	X	X	X	X ¹	-	-
GCM	X	X	-	-	-	-
IAF	X	X	X	-	-	-
LAZ	X	X	-	-	-	-
SMAT	X	X	-	-	X	X
GSST	-	X	-	-	X	-

Illustraziun 2: Purschidas da scolaziun da las scolas medias grischunas

Legenda: AES = Academia Engiadina Samedan, SCG = Scola chantunala grischuna (Cuira), CFS = Center da furmaziun Surselva (Glion), SES = Scola media evangelica Schiers, GCM = Gimnasi claustra Mustér, IAF = Institut autalpin Ftan, LAZ = Lyceum Alpinum Zuoz, SMAT = Scola media svizra alpina Tavau, FGST = Fundaziun gimnasi da sport Tavau

Las pussaivladads d'eleger las linguas chantunalas sco linguas d'instrucziun èn differentas a las scolas medias. La Scola chantunala grischuna porscha sco unica scola media en il chantun scolaziuns da maturitad bilinguas en las linguas chantunalas (cumbinaziun tudestg/rumantsch [tut ils idioms e rumantsch grischun] e tudestg/talian) tenor las directivas da la Cumissiun svizra da maturitad (CSM). Las linguas chantunalas vegnan er resguardadas en la purschida da l'emprima lingua da la scola media spezialisada e commerciala da la Scola chantunala grischuna. Pliras scolas medias privatas promovon l'instrucziun en las linguas chantunalas cun inditgar quellas sco emprimas linguas en la purschida (sco emprima lingua cumplaina autonoma u en cumbinaziun cun tudestg tenor l'art. 13 da l'ordinaziun dal cussegl federal/dal reglament da la CDEP per la renconuschientscha dals attestats da maturitad gimnasiala [RRM] dals 16 da schaner/15 da favrer 1995) e cun porscher en singuls roms ina instrucziun d'immersiun en la lingua correspundenta. Il chantun sustegna cun contribuziuns spezialas las stentas da las scolas medias privatas per promover l'instrucziun en las linguas chantunalas.

Ils custs da la gestiun e dal manaschi da la Scola chantunala grischuna vegnan surpigliads dal chantun. Ultra da quai paja il chantun contribuziuns a las scolas medias privatas per instruir scolaras e scholars, dals quals almain in genitur ha ses domicil en il chantun Grischun (scolaras grischunas e scholars grischuns). Las cundiziuns generalas ch'èn decisivas per finanziair las scolas medias privatas èn vegnidas adattadas pir dacurt en il rom da l'ultima revisiun parziala da la lescha davart las scolas medias da l'october 2014.

¹ Las titularas ed ils titulars d'in certificat da scola media spezialisada da tut las scolas medias grischunas pon far la maturitad spezialisada en il champ professiunal tschernì. Las scolaziuns da maturitad spezialisada renconuschidas en tut la Svizra pon però vegnir frequentadas a trais lieus: Scola chantunala grischuna (MS en lavur sociala), Center da furmaziun Surselva (MS en sanadad) e Scola media evangelica Schiers (MS en pedagogia).

2.3. Program da la regenza 2017-2020, punct central da svilup 5/25

La basa per questa revisiun totala da la lescha davart las scolas medias furma il program da la regenza 2017-2020 che cuntegna las suandantas directivas en il champ d'acziun 7:

"Prender per mauns activamain la midada demografica en il sector da furmaziun. Rinforzar e trair a niz l'importanza da la plurilinguitad e da la diversitad culturala. Cumbatter activamain cunter la mancanza da persunas spezializadas." (Missiva da la regenza al cussegl grond, carnet nr. 12/2015–2016, rapport davart il program da la regenza ed il plan da finanzas per ils onns 2017–2020, p. 840). Il program da la regenza prevesa sut il punct central da svilup 5/25 la revisiun totala da la lescha davart las scolas medias cun l'intenziun strategica da pussibilitar als giuvenils grischuns – tegnend quint dal svilup demografic – vinavant ina scolaziun decentrala ad ina scola media che als prepara optimalmain per in studi en ina scola auta.

2.4. Basegn d'agir: rectifitgar las structuradas e garantir l'incarica da l'art. 89 al. 3 da la constituziun dal chantun Grischun

Las numerusas revisiuns parzialas dals ultims onns n'han betg mo pegiurà la legibladad e la survesaivladad da la lescha. Ellas han er gì per consequenza che la structura da la lescha na represchenta betg pli adequatamain la situaziun actuala da las scolas medias. La revisiun totala da la lescha duai avair ina lingua ed ina sistematica unitara cun la finamira da facilitar, da chattar e da percepir il cuntegn regulativ e da render cleramain chapaivel il senn da las disposiziuns. Ultra da quai duai la structura da la nova lescha reflectar e resguardar las relaziuns realas da la cuntrada da scolas medias odierna.

L'art. 89 al. 3 CC oblighescha il chantun tranter auter da procurar per ina instrucziun da scola media e d'observar en quest connex d'avair ina purschida da scola media decentrala. La lescha davart las scolas medias è la basa legala per ademplir questa incarica. Per sclerir tge consequenzas giuridicas che resultan da l'art. 89 al. 3 CC è vegnida incumbensada prof. dr. iur. Christine Kaufmann, ordinaria per dretg public, dretg internaziunal e dretg europeic a l'Universitad da Turitg, ils 23 da december 2016 d'elavurar in'expertisa giuridica. En sia expertisa giuridica renda prof. dr. iur. Kaufmann attent ch'i stoppian vegnir examinadas en spezial las basas giuridicas per realisar l'equivalenza da las linguas uffizialas, per sclerir la relaziun tranter il chantun e las scolas medias privatas sco er per agir en cas d'eventualas serradas u mesiras da sanaziun finanzialas d'ina scola media (cf. KAUFMANN 2017, p. 32 s.).

Per pudair ademplir l'incumbensa da scolaziun tenor l'art. 89 al. 3 CC en moda efficazia sut las cundiziuns generalas socialas e politicas actualas dovra il chantun pussaivladads d'intervegnir en moda directiva. Per las scolas medias manca per quai ina basa legala. Perquai s'imponi da sclerir la relaziun tranter il chantun sco patrun e la scolas medias sco furnituras da prestaziuns. Surdar l'incarica cun ina incarica da prestaziun sco che quai vegn pratitgà ozendi dat al chantun la pussaivladad da diriger las scolas medias cun reglar per exempel en moda specifica per la scola la responsabladad dals organs directivs, cun fixar mesiras per garantir la qualid e cun determinar cundiziuns per furmar reservas finanzialas per garantir il manaschi da scola regular.

Sco ch'igl è sa mussà ultimamain a chaschun d'ina serrada smanatschanta d'ina scola media privata pervia dal regress dal dumber da scholaras e scholars, mancan en la lescha davart las scolas medias actuala ultra da quai ils instruments che pussibiliteschan al chantun da percorscher ad ura ils problems e d'intervegnir en il cas da basegn. Il chantun n'ha in'obligaziun da surveglianza betg mo envers las scolas medias. El sto er guardar che las gimnasiastas

ed ils gimnasiasts possian finir lur scolaziun sut cundiziuns regularas. Ultra da quai sto il chantun disponer d'ina pussaivladad d'intervignir, sch'ina scola media privata na po u na vul betg pli cuntinuar cun ses manaschi.

3. Concept per manar las scolas medias en moda decentrala resguardond il regress dal dumber da scolaras e scholars

Il program da la regenza 2017–2020 inditgescha sut mintga punct central da svilup mesiras per realisar las intenziuns strategicas da la regenza. En il rom dal punct central da svilup 5/25 è prevista – ultra da la revisiun totala da la lescha davart las scolas medias – l'elavuraziun d'in concept per manar scolas medias en moda decentrala resguardond il regress dal dumber da scolaras e scholars. Suentar che la voluntad politica da mantegnair la cuntrada da scolas medias decentrala che consista da la Scola chantunala grischuna e da las scolas medias privatas è adina puspè vegnida confermada, sto l'intent dal concept per manar scolas medias en moda decentrala resguardond il regress dal dumber da scolaras e scholars e tegnend quint da la voluntad politica esser quel d'optimar las structures ed ils process uschia che la realisaziun da l'incumbensa da furmaziun tenor l'art. 89 al. 3 CC possia vegnir garantida en moda cumplexsiva ed a lunga vista.

Las enconuschientschas da l'expertisa giuridica da prof. dr. iur. Kaufmann dal matg 2017 concernent las pretensiuns envers ina purschida decentrala da scolas medias tenor l'art. 89 al. 3 CC (cf. er chapitel 2.4) furman en quest senn las saivs directivas concepziunalas che duain vegnir realisadas cun la revisiun totala da la lescha davart las scolas medias. Qua sutvart vegni mussà tge aspects che ston vegnir resguardads spezialmain sin basa da l'expertisa giuridica dal matg 2017 per concepir la revisiun totala da la lescha davart las scolas medias uschia ch'ella observa l'art. 89 al. 3 CC.

3.1. Purschida da scolas medias decentrala localmain ed instituziunalmain resguardond la libertad da lingua

Applitgond il pluralissem da metodos che vegn duvrà en la scienza ed en la giurisdicziun per interpretar normas costituziunalas (interpretaziun grammaticala, istorica e teleologica) arriva l'expertisa giuridica a la conclusiun che la noziun "purschida decentrala da scolas medias" cumpiglia il medem mument ina dimensiun locala, ina dimensiun instituziunala ed ina dimensiun linguistica: "La purschida da scolas medias sto avair in'orientaziun decentrala tant localmain sco er instituziunalmain, sche l'applicaziun economica dals meds finanzials u sch'in adempliment efficazi da l'incumbensa permetta ('pussibilitescha') quai. Concretamain cuntegna ina purschida decentrala da scolas medias scolas medias en las regions tenor l'art. 68 CC che vegnan manadas da purtaders privats e publics." (KAUFMANN 2017, p. 23). La libertad da lingua tenor l'art. 18 da la costituziun federala da la confederaziun svizra dals 18 d'avrigl 1999 (Cst.; CS 101) e tenor l'art. 3 da la lescha federala dals 5 d'october 2007 davart las linguas naziunalas e la chapientscha tranter las cuminanzas linguisticas (lescha da linguas, LLing; CS 441.1) po tenor prof. dr. iur. Kaufmann vegnir interpretada uschia en il context dal princip da dretg costituziunal da l'adempliment decentral da l'incumbensa (art. 77 CC) "*ch'il chantun duai procurar sut las premissas da l'art. 77 CC, q.v.d. en il rom da l'applicaziun economica dals meds finanzials e da l'adempliment efficazi da l'incumbensa, ch'ina purschida da scola media stettia a disposiziun en mintga regiun linguistica en la lingua regiunala.*" (KAUFMANN 2017, p. 25). Sco motivs pussaivels per deviar da quai numna prof. dr. iur. Kaufmann – resguardond l'art. 77 CC – per exempel ina dumonda memia pitschna da

purschidas da scolaziun correspondentas u ina mancanza da personas d'instrucziun qualificadas (KAUFMANN 2017, p. 25).

La purschida actuala da las scolas medias en il chantun Grischun corresponda – resguardond las resalvas tenor l'art. 77 CC – per gronda part a questas pretensiuns (cf. latiers er chapitel 2.2). La Scola chantunala grischuna porscha maturitads bilinguas renconuschidas da la confederaziun en las linguas chantunalas rumantsch e talian. Perquai ch'i n'è betg pussaivel per scolas medias privatas – pervia da las grondas pretensiuns da la CSM en cumbinaziun cun ina mancanza da personas d'instrucziun qualificadas e pervia da pitschens dumber da scholaras e scholars – da porscher en las linguas chantunalas maturitads bilinguas renconuschidas da la confederaziun, è – en il rom da l'ultima revisiun parziala da la lescha davart las scolas medias – vegnida introducida la pauschala da lingua per promover l'instrucziun en las linguas chantunalas rumantsch e talian. Il pajament da la pauschala da lingua è lià vi da la cundiziun ch'i vegnian dadas per onn almain quatter lecziuns per emna instrucziun en rumantsch u talian sco emprima lingua sco er duas lecziuns per emna instrucziun materiala en la medema lingua. La pauschala na dependa betg dal dumber da scholaras e scholars, vegn però pajada mo, sch'ils curs han lieu. Ina indemnizaziun finanziaria supplementara da purschidas a favur da la scolaziun en las linguas chantunalas sco ch'ella vegn proponida da prof. dr. iur. Kaufmann per l'examinaziun (KAUFMANN 2017, tranter auter p. 29) n'è betg prevista. L'onni da scola 2016/17 disponivan tut en tut quatter scolas d'ina purschida da scolaziun correspondentas (cf. illustraziun 3).

Scola	Pauschala da lingua rumantsch	Pauschala da lingua talian
AES	X	X
CFS	X	-
IAF	X	-
LAZ	-	X

Illustraziun 3: Purschidas da scolaziun da las scolas medias privatas per promover las linguas chantunalas

Il lieu da las scolas medias è il resultat da circumstanzas istoricas, perquai è la repartiziun regionala da las scolas medias differenta. Dal fatg ch'i n'exista nagina scola media en las valladas talianas dal Grischun vegni tegnì quint uschenavant ch'il chantun pussibilitescha a las scholaras ed als scholars da questas valladas da frequentar ina scola media en il chantun Tessin.

Actualmain n'exista nagin basegn urgent u nagina pretensiun d'adattar la purschida da scola media vertenta. Però ston vegnir stgaffidas las cundiziuns generalas per pudair garantir las pretensiuns ad ina purschida decentrala da scolas medias er, sch'i resultan midadas da la purschida pervia d'influenzas externas. Sch'igl exista – per motivs politics regionals, linguistics u economics – in basegn d'ina purschida da scola media nova u supplementara, duai il chantun da nov survegnir la pussaivladad d'incaricar ina scola media organisada en moda privata d'ademplir l'incumbensa u d'installar sez ina scola media. Il medem vala er per il cas reciproc, sch'i daventa necessari da reducir la purschida da scolas medias.

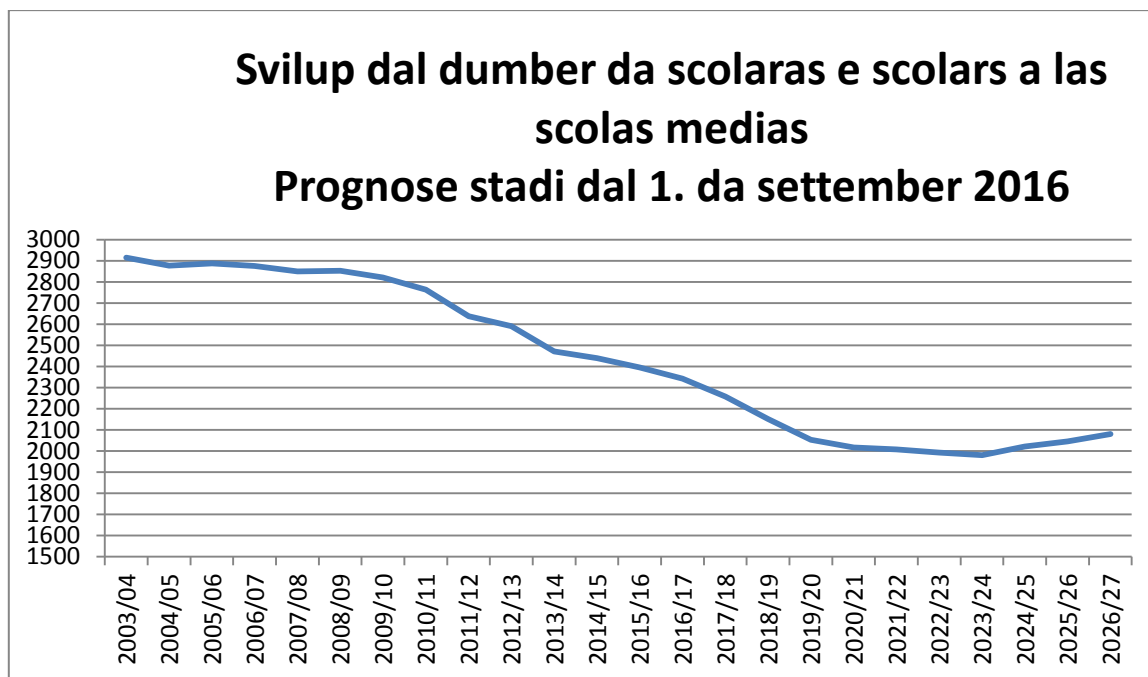
3.2. Scleriment da la relaziun tranter chantun e scolas medias privatas

Perquai ch'ellas adempleschan sco purtadras d'ina purschida decentrala da scolas medias er incumbensas statalas, pon las scolas medias privatas sa referir tenor prof. dr. iur. Kaufmann mo limitadamain a la libertad economica (KAUFMANN 2017, p. 26). Cun excepziun da las disposiziuns davart la renconuschientscha dals certificats da scolaziun mancan però fin ussa las basas legalas che reglan la relaziun tranter il chantun e las scolas medias privatas, en spezial lur dretgs e lur obligaziuns per garantir la purschida decentrala da scolas medias. Igl è ina part da la responsablada d'adempliment dal chantun tenor l'art. 89 al. 3 CC, da sclerir ad ura ed en moda transparenta las cundiziuns generalas che valan per las scolas medias privatas, sch'ellas surpiglian incumbensas publicas (KAUFMANN 2017, p. 27).

Per quest intent duai vegnir stgaffida la basa legala per etabliar incaricas da prestaziun per las scolas medias privatas cun la finamira da crear resp. d'augmentar per tut las parts participadas la previsibladad e la segirezza giuridica. L'incarica da prestaziun duai porscher al chantun ina pussaivladad da direcziun e fixar en spezial la renconuschientscha dals certificats da scolaziun, prescriber ils pajaments da contribuziuns, la budgetaziun sco er il rendaint e fixar la controlla, sche las finamiras èn vegnidas cuntanschidas. Gist uschia sco che las premissas per conceder incaricas da prestaziun ston esser regladas en moda transparenta sto vegnir fixà, sche ed en tge cas ch'il chantun po revocar u midar ina incarica da prestaziun. Ultra dal basegn politic regional, linguistic ed economic sco er dals facturs economics ston – resguardond la preparaziun optimala dals giuvenils grischuns per in studi ad ina scola auta – er aspects qualitativs survegnir ina gronda atenziun. Cun la finamira da garantir ina direcziun transparenta ed efficazia er per la Scola chantunala grischuna e per eventualas autras scolas medias purtadas dal chantun duai vegnir stgaffida a medem temp la basa per incaricas da prestaziun per questas scolas.

3.3. Proceder en cas da serradas e da mesiras da sanaziun finanzialas

Pervia dal svilup demographic datti dapi in pèr onns in cler regress dal dumber da scholaras e scholars da las scolas medias en il chantun Grischun e sin basa dals dumbers da naschientschas ston vegnir fatg quint che quest regress cuntinuescha anc fin l'onn da scola 2023/24. Cumpareglià cun l'onn 2003/2004 han absolvì l'onn da scola 2015/16 circa 500 scholaras grischunas e scholars grischuns damain ina scolaziun da scola media en il chantun Grischun. Fin a l'onn da scola 2023/24 vegnan a mancar – cumpareglià cun l'onn da scola 2015/16 – anc ina giada circa 400 gimnasiastas grischunas e gimnasiasts grischuns. Envers l'onn da scola 2003/04 vegn il dumber da scholaras e scholars a sa reducir tut en tut per circa 900 gimnasiastas grischunas e gimnasiasts grischuns ubain per circa 32 pertschient (cf. illustraziun 4).

Illustraziun 4: Svilup dal dumber da scolaras e scolars (scolaras grischunas e scolars grischuns) a scolas medias grischunas observà e prognostitgà sin basa dals dumbers da naschientschas

En dependenza da la dumonda, co ch'il regress prognostitgà da gimnasiastas grischunas e gimnasiasts grischuns vegn a sa reparter sin las regiuns, è quest svilup ina ristga per singulas scolas medias privatas che smanatscha lur existenza. Che questa ristga è reala è sa mussà la stad 2015 cur ch'ina scola media privata ha pudì evitar – grazia a l'engaschament extraordinari da terzas persunas – la serrada ch'era en il fratemp gia vegnida communitgada pervia dal dumber bass da scolaras e scolars. Però ha il cussegl grond concludì – a chaschun da la revisiun parziala da la lescha davart las scolas medias da l'october 2014 a favur da las scolas medias privatas – d'augmentar las contribuziuns chantunalas. Quant enavant che talas situaziuns che smanatschan l'existenza pon però vegnir evitadas grazia a las mesiras concludidas na po betg vegnir ditg cun tschertezza, perquai che differents facturs influenzeschan il dumber da scolaras e scolars (p.ex. situaziun regiunala dal svilup demographic, tschernia da professiun/da scola dals giuvenils, relaziun scolaras grischunas e scolars grischuns envers scolaras extrachantunalas e scolars extrachantunals, purschidas complementaras da las scolas medias e.u.v.).

Tenor prof. dr. iur. Kaufmann tutgi tar la responsabladad da dretg costituziunal dal chantun da concepir las cundiziuns generalas cun las scolas medias uschia ch'ina serrada possia vegnir evitada tant sco pussaivel e ch'ella possia, sch'ella è inevitabla, vegnir realisada en moda ordinada (KAUFMANN 2017, p. 27). Tuttina na sa lascha deducir da l'art. 89 al. 3 CC nagina obligaziun generala dal chantun da sustegnair finanziain scolas medias privatas (KAUFMANN 2017, p. 29). Tenor prof. dr. iur. Kaufmann è il chantun però obligà – sin basa da l'art. 89 al. 3 CC – da prender mesiras per pussibilitar a las scolaras pertutgadas ed als scolars pertutgads – en cas ch'ina scola media privata è en difficultads – ch'ellas ed els hajan vinavant access a lur scolaziun e possian er terminar tala (KAUFMANN 2017, p. 28). Per far la procedura en moda ordinada cun la finamira primara da garantir a las scolaras grischunas ed als scolars grischuns l'ulteriura scolaziun duain en quest connex vegnir sclerids il proceder, las cumpetenzas sco er las premissas, sut las qualas il chantun po intervegnir en cas ch'ina scola media privata è massivamain surdebitada ed è sfurzada da smetter ses manaschi.

4. Explicaziuns davart las singulas disposiziuns

Cun la revisiun totala da la lescha da scolas medias vegnan determinadas da nov – partind da las disposiziuns da la lescha vertenta – las structuras existentas da las scolas medias ed integrads ils puncts essenzials concepziunals da las saivs directives che resultan da l'expertisa giuridica da prof. dr. iur. Kaufmann dal matg 2017 per ademplir en moda duraivla l'incumbensa da furnaziun che resulta da l'art. 89 al. 3 CC. Qua sutvart vegnan decleradas detagliadamain las singulas disposiziuns da la revisiun totala prevista.

4.1. 1. Disposiziuns generalas

Questa part cuntegna – ultra da definiziuns da noziuns – disposiziuns generalas che valan per tut las scolas medias en il chantun Grischun. Chaussas ch'èn relevantas per las finanzas ch'ins chatta per part er en las disposiziuns generalas da la lescha vertenta duain sche pussaivel e raschunaivel vegnir resumadas en ina part separada (part 4 finanziaziun). Sco element central è prevista da nov ina incarica da prestaziun chantunala per tut las scolas medias. Quai pertutga tant scolas medias che vegnan purtadas dal chantun sco er talas che na vegnan betg purtadas dal chantun.

Art. 1 Object

Contribuziuns vegnan pajadas per l'instrucziun en scolas medias en las trais partiziuns menziunadas en l'art. 2 al. 1.

Art. 2 Noziuns

I vegn renunzià d'enumerar ils champs professiunals pussaivels da la scola media spezializada sco che quai è il cas en l'art. 7bis da la lescha vertenta. Uschia na sto la lescha betg vegnir midada, sch'in nov champ professiunal vegn introducì.

Per garantir l'incumbensa costituziunala fixada en l'art. 89 al. 3 CC poi eventualmain esser indispensabel ch'il chantun possia installar novas scolas chantunalas, sche quai para d'esser necessari ord motivs politics regiunals, linguistics u economics per ademplir en moda efficazia questa incumbensa cun impunder ils meds finanzials en moda economica tenor l'art. 77 CC. Empè da far sistematicamain la differenza tranter la Scola chantunala grischuna e las scolas medias privatas vegni ussa differenzià tranter scolas medias purtadas dal chantun e talas che na vegnan betg purtadas dal chantun (al. 2). Las noziuns *scolars grischunas* resp. *scolars grischuns* vegnan duvradas en las ordinaziuns da la regenza che pertutgan il sector da las scolas medias. Perquai èsi inditgà da las definir sin il stgalim da la lescha. La definiziun en l'al. 4 è congruenta tenor il senn cun las premissas per conceder contribuziuns chantunalas, sco ch'ellas èn regladas en l'art. 16 al. 1 da la lescha vertenta.

Art. 3 Purschida decentrala da scolas medias

La circumscripziun da la purschida decentrala da scolas medias sa basa sin l'intenziun strategica formulada en il program da la regenza 2017–2020, champ d'acziun 7 ("*Pussibilitat als giuvenils grischuns vinavant ina scolaziun decentrala ad ina scola media che als prepara optimalmain per in studi ad ina scola auta.*") e tematisescha explicitamain l'incumbensa da furnaziun formulada en l'art. 89 al. 3 CC sco basa da l'agir chantunal en il sector da las scolas medias. En l'art. 3 vegni fixà tge meds finanzials che stattan a disposiziun per ademplir l'incumbensa da furnaziun. En quest connex duain las trais dimensiuns da la decentralitad (dimensiun locala, instituziunala e linguistica) avair ina impurtanza centrala (cf. latiers cha-

pitel 3.1). Cumpareglià cun la lescha vertenta vegn menziunada spezialmain l'obligaziun per garantir in access cun las medemas schanzas e senza discriminaziuns ad ina scolaziun da scola media per persunas da tut las trais linguas chantunalas. Questa obligaziun sa lascha deducir dals art. 8 e 18 Cst. (KAUFMANN 2017, p. 18).

Da la disposiziun da l'art. 18 al. 1 da la lescha vertenta ("*Sch'il chantun avess da fundar da nov scolas medias chantunalas en valladas nua che scolas medias privatas existan, po il cussegl grond reducir u abolir las contribuziuns a las scolas medias privatas en questas valladas.*") sa lascha deducir indirectamain l'autorisaziun dal chantun d'installar novas scolas medias chantunalas. Las cumpetenzas ed ils criteris per decider davart l'installaziun da novas scolas chantunalas n'èn betg regladas fin ussa. En l'al. 2 duai perquai vegnir reglada da nov la cumpetenza.

Art. 4 Incarica da las scolas medias

L'*incarica da las scolas medias* resumescha l'incarica da la Scola chantunala grischuna reglada en la lescha vertenta sco er las finamiras formuladas en tala per las singulas partiziuns da scola media. Las scolas medias ston preparar lur scholaras e scholars per in studi ad ina scola auta (concerna diploms da maturitad, maturitad professiunala u maturitad spezialisada) u per autras scolaziuns superiuras (concerna en spezial diploms cun in certificat da scola media spezialisada) cun intermediar ad ellas ed els ina furmaziun generala vasta ed approfondada. Ultra da quai ston ellas manar las scholaras ed ils scholars a la madirezza persunala e spezialisada che prepara ellas ed els per ademplir incumbensas cun responsabladad en la societad ed en il mund da lavur.

Art. 5 Onn da scola, vacanzas, durata da las lecziuns

Pervia da la relevanza en connex cun ils pajaments chantunals da contribuziuns duain las cundiziuns generalas concernent la dimensiun da l'onn da scola, concernent ils termins da vacanzas e concernent la durata da las lecziuns vegnir regladas da nov en la lescha. En quest connex vegn la durata da l'onn da scola prolungà da 38 a 39 emnas per cuntanscher uschia in'adattaziun a la legislaziun per la scola populara (cf. art. 24 al. 1 da la lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun dals 21 da mars 2012 [lescha da scola; DG 421.000]).

Art. 6 Sorveglianza e coordinaziun

Las cumpetenzas per la sorveglianza sco er las prescripziuns concernent la coordinaziun tranter las scolas medias (regladas fin ussa en l'art. 2) vegnan adattadas a la pratica che vala gia ussa (al. 1 e 2).

En il rom da la revisiun parziala da la lescha da scola ha il cussegl grond concludì ils 21 d'october 2004 da concepì da nov la cumissiun d'educaziun e da la trasformar en la *cumissiun da sorveglianza dals fatgs da scola media* (PCG 3|2004/2005, p. 665). Per reglar la successiun da la cumissiun d'educaziun che n'exista betg pli materialmain e per dar a la cumissiun la legitimaziun da pudair cumenzar uschè svelt sco pussaivel cun sia activitad da sorveglianza ha la regenza relaschà l'ordinaziun davart la cumissiun da sorveglianza dals fatgs da scola media dal 1. da mars 2005 (DG 425.040).

La funcziun da coordinaziun ademplescha l'uffizi sur la conferenza da las directuras e dals directurs da las scolas medias grischunas. Da la conferenza da las directuras e dals directurs da las scolas medias grischunas fan part las directuras ed ils directurs da las scolas

medias grischunas e da la scola svizra a Milaun (il Grischun è chantun da patrunadi) sco er la manadra resp. il manader da l'uffizi per la furmaziun media-superiura. Ella vegn presidiada da la manadra resp. dal manader da l'uffizi e sa raduna per regla duas giadas per onn.

Art. 7 *Garanzia da qualitat*

En la lescha vertenta èn las disposiziuns davart la qualitat da la scolaziun e davart la regulaziun da la procedura d'admissiun regladas explicitamain per la Scola chantunala grischuna (cf. art. 6 al. 3). Pervia da las prescripziuns da l'art 14 al. 1 da la lescha vertenta (renconuschientscha dals attestats da scolas medias privatas) vegnan questas disposiziuns però er applitgadas per las scolas medias privatas. Cun la nova formulaziun vegni explitgà cler e net che las disposiziuns davart la garanzia da qualitat valan per tut las scolas medias (al. 1) e ch'ellas servan a garantir che las prescripziuns areguard il cuntegn definidas en l'art. 9 vegnian cuntanschidas respectivamain observadas en las scolas medias. Mesiras per cumparegliar las prestaziuns scolasticas da scholaras e scholars pon vegnir ordinadas en cas da basegn per sclerir, sche las scolas medias prestan la qualitat da la scolaziun pretendida resp. sche las scholaras ed ils scholars disponan d'enconuschientschas e da cumpetenzas suffizientas per ademplir l'incarica fixada en l'art. 4.

La cumpetenzza per reglar la procedura d'admissiun a las scolas medias vegn surdada a la regenza. En quest connex sto ella garantir in access cun las medemas schanzas e senza discriminaziuns ad ina scolaziun da scola media. Quai vala cunzunt en connex cun las linguas chantunalas. La prescripziun da l'egualitad giuridica tenor l'art. 8 Cst. sto er vegnir resguardada en vista a la concepziun da las disposiziuns d'admissiun da scholaras grischunas e scholars grischuns e da talas e tals, da las qualas e dals quals ils geniturs han il domicil ordaifer il chantun. La procedura d'admissiun fixada l'october 2014 en il rom da l'ultima revisiun parziala da la lescha davart las scolas medias è vegnida revedida dacurt cun la finamira primara – observond in tractament giuridicamain uschè equal sco pussaivel da tut las scholaras e scholars – d'eliminar eventuels dischavantatgs da concorrenza per las scolas medias privatas envers scolas medias privatas en auters chantuns en cas da l'admissiun da scholaras extrachantunalas e scholars extrachantunals.

En la lescha vertenta èsi reglà explicitamain mo per las scolas medias privatas che expertas ed experts vegnan engaschads per ils examens finals (art. 14 al. 2). En la pratica vegnan engaschads – sa basond sin l'art. 19 da l'ordinaziun davart il gimnasi dals 6 da fanadur 1999 (OGim; DG 425.050) – er a la Scola chantunala grischuna expertas ed experts per ils examens finals. En il rom da la revisiun qua avant maun vegni reglà ch'expertas ed experts vegnan engaschads per tut las scolas medias per ils examens finals che vegnan fatgs en moda decentrala. Per lur nominaziun duai da nov esser cumpetent – per motivs pratics – l'uffizi empè dal departament (al. 3).

Art. 8 *Incarica da prestaziun*

1. princip

Per sclerir la relaziun tranter il chantun e las scolas medias che na vegnan betg purtadas dal chantun sco er per diriger las scolas purtadas dal chantun vegn introducì da nov l'instrument da l'*incarica da prestaziun* er en il sector da las scolas medias (cf. latiers er chapitel 3.2). Per incaricas da prestaziun a scolas medias che na vegnan betg purtadas dal chantun duai – sco tar incaricas da prestaziun cumparegliablas en il sector terziar – esser responsabla la regenza. Perquai che la Scola chantunala grischuna è ina part da l'uffizi per la furmaziun media-superiura e perquai ch'i èn gia vegnidas fixadas fin ussa en la pratica incaricas cumpareglia-

blas a l'intern da l'uffizi, duai la cumpetenza per incaricas da prestaziun a tut las scolas medias purtadas dal chantun vegnir surdada a l'uffizi.

Las scolas medias purtadas dal chantun ston observar las directives da budgetaziun che valan per l'administraziun chantunala. Ils custs d'ina scolara resp. d'in scolar da la Scola chantunala grischuna furman la basa per calcular las contribuziuns chantunalas a las scolas medias privatas. Perquai ston vegnir fatgas per questas scolas incaricas da prestaziun annualas cun las cifras dal preventiv actualas.

Art. 9 2. cuntegn

Las prescripziuns davart il *cuntegn* d'ina incarica da prestaziun duai dar al chantun oravant tut la pussaivladad da formular en moda transparenta e flexibla las pretensiuns da prestaziun envers las scolas medias en il senn d'ina incarica publica e da reglar las cuntraprestaziuns che vegnan furnidas per quai. Ultra da quai represchenta l'incarica da prestaziun in instrument per pudair instradar ad ura – en il rom da la garanzia da l'incumbensa da furnaziun da l'art. 89 al. 3 CC – mesiras per eliminar in problem.

Art. 10 3. premissas

La disposiziun enumerescha las *premissas* che ston esser ademplidas cumulativamain per conceder ina incarica da prestaziun ad ina scola media che na vegn betg purtada dal chantun (al. 1). En quest connex vegnan er surpigliadas las premissas vertentas da l'art. 14 da la lescha veglia per renconuscher ils attestats (repartiziun regiunala equilibrada, garanzia da l'existenza, garanzia d'ina buna educaziun e scolaziun, cundiziuns da promoziun sco er plans d'instrucziun che correspundan per gronda part a las disposiziuns per la Scola chantunala grischuna) e cumplettadas cun trais ulteriuras premissas (adempliment efficac ed economic da las incumbensas, nagina instituziun cun finamira da rendita e sedia commerziala en il chantun). Tut las premissas servan a garantir l'incumbensa da furnaziun tenor l'art. 89 al. 3 CC. La premissa tenor l'al. 1 lit. f excluda – cuntrari a la pratica vertenta da singulas scolas medias privatas – il pajament da dividendas a las acziunarias ed als acziunaris.

Art. 11 4. privaziun

En cas d'ina eventuala privaziun d'ina incarica da prestaziun ston vegnir resguardads effects secundars pussaivels per l'economia regiunala (cf. latiers KAUFMANN 2017, p. 29).

Art. 12 Basegn da promoziun spezial

La disposiziun davart il *basegn da promoziun spezial* vegn surpigliada da la lescha vertenta (art. 3^{quater} lescha vertenta).

Art. 13 Talents spezials

En l'art. 3^{quinquies} da la lescha vertenta resta avert en tge secturs – ultra dal sport – ch'igl è pussaivel da promover talents. La regenza ha serrà questa largia en l'art. 16 al. 1 da l'ordinaziun davart pajaments da contribuziuns e taxas en ils fatgs da scola media dal chantun Grischun dals 30 da zercladur 2015 (OCTSM; DG 425.080) e restrenschèi ils secturs da promoziun che stattan a disposiziun. Da nov duain ils secturs da promoziun pussaivels vegnir enumerads definitivamain en la lescha.

Art. 14 *Servetsch medical da scola*

En la lescha vertenta n'èsi betg reglà tgi che sto surpigliar ils custs che resultan da las visitas da controlla obligatorias. Questa largia duai vegnir serrada analogamain al sector da la scola populara (cf. art. 8 da l'ordinaziun davart il servetsch medicinal da scola dals 14 da december 2004 [DG 421.800]) (al. 2).

Art. 15 *Collavuraziun*

Las disposiziuns davart la collavuraziun vegnan surpigliadas da la lescha vertenta (art. 3ter lescha vertenta). En quest connex po la regulaziun vertenta concernent l'obligaziun da surpigliar ils custs che resultan da directives da dretg administrativ vegnir stritgada senza cumpensaziun, perquai che la cumpetenzza davart la regulaziun dals custs è gia definida.

Art. 16 *Scumond d'instruir*

Il cuntegn da las prescripziuns da l'art. 2bis (retratga da la permissiun d'instruir) da la lescha vertenta vegn surpiglià. Areguard l'autorisaziun d'instruir a las scolas medias èn relevantas las disposiziuns surordinadas da la conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP) e da la confederaziun. Tgi che ademplescha las disposiziuns surordinadas ha da princip il dretg d'instruir ad ina scola media. Il chantun na conceda naginas autorizaziuns d'instrucziun supplementaras. L'unica excepziun prevesa ch'il departament po conceder en cas singuls motivads a persunas d'instrucziun che n'adempleschan betg las disposiziuns surordinadas permissiuns excepziunalas per instruir en ina partiziun da la Scola media grischuna. Il departament sto però avair er vinavant la pussaivladad d'excluder persunas d'instrucziun qualifitgadas formalmain per adina u per in tschert temp da la lavur pedagogica, sch'ellas commettan sbagls gravants (al. 1) e da communitgar quai als posts cumpetents (al. 2). Perquai vegn la disposiziun vertenta da l'art. 2bis adattada redacziunalmain uschia ch'ella corresponda a la pratica vertenta.

4.2. 2. Scolas medias purtadas dal chantun

Art. 17 *Purschida da scolaziun*

La purschida da scolaziun da la Scola chantunala grischuna resta la medema sco fixada en l'art. 5 al. 1 da la lescha vertenta. Però vegni precisà sco cumplettaziun che la scolaziun a la scola media commerciala duai vegnir terminada cun la maturitad professiunala (al. 1 lit. b) e la scola media spezialisada cun la maturitad spezialisada (al. 1 lit. c).

Tenor la pratica vertenta da blers onns dastga la Scola chantunala grischuna vegnir frequentada mo da scholaras grischunas e da scholars grischuns. Exceptà da quai è la frequentaziun temporara da scholaras e scholars da programs da barat renconuschids. En quest connex sa tracti d'in gentleman-agreement tranter il chantun e las scolas medias privatas. Sch'i n'è betg necessari, na datti nagin motiv per deviar da quai. Sch'i duain – ultra da la Scola chantunala grischuna – vegnir installadas autras scolas medias purtadas dal chantun, stuessi vegnir giuditgà da nov, sche la pratica vertenta da la Scola chantunala grischuna vegn applitgada er per questas scolas.

Art. 18 *Plans d'instrucziun ed organisaziun*

Fin ussa prescriva la lescha en l'art. 14 al. 1 ch'ils plans d'instrucziun da las scolas medias privatas ston vegnir approvads da la regenza. Per la Scola chantunala grischuna manca ina

regulaziun correspundenta sin il stgalim da la lescha. Quest fatg duai vegnir eliminà cun decelerar la regenza sco cumpetenta per approvar ils plans d'instrucziun da la scola chantunala grischuna e d'eventualas ulteriuras scolas purtadas dal chantun.

La structura organisatorica da la scola chantunala grischuna è reglada en l'ordinaziun davart l'organisaziun da la scola chantunala grischuna dals 15 da mars 1971 (DG 425.100). Per che la regenza possia relaschar las disposiziuns respectivas er per eventualas ulteriuras scolas medias purtadas dal chantun, sto da nov vegnir stgaffida la basa legala correspundenta en la lescha revedida totalmain.

Art. 19 *Convicts*

La disposiziun vertenta che concerna il *convict* (art. 11 da la lescha veglia) duai per gronda part vegnir surpigliada.

4.3. 3. Scolas medias privatas

Art. 20 *Renconuschientscha*

Quai ch'è fixà en la lescha vertenta sco cundiziun per la renconuschientscha chantunala dals certificats da scolaziun da las scolas medias privatas (art. 14 al. 1) correspunda per gronda part en la lescha revedida totalmain a las premissas per conceder ina incarica da prestaziun ad ina scola media (cf. art. 10). Scolas medias privatas en scolas medias che na vegnan betg purtadas dal chantun, ma che han ina incarica da prestaziun (cf. art. 2 al. 3). Uschia adempleschan ellas almain las premissas vertentas per la renconuschientscha chantunala. Pervia da quai po la renconuschientscha chantunala dals certificats da scolaziun da las scolas medias privatas vegnir fixada sco dada (al. 1). La cumpetenzza da la regenza per dumandar la confederaziun e/u la CDEP da renconuscher ils certificats da scolaziun duai vegnir mantegnida (art. 14 al. 4 da la lescha vertenta, al. 1 da la lescha nova).

Ils plans d'instrucziun e las disposiziuns da promoziun da las scolas medias privatas che correspundan – pervia da l'incarica da prestaziun – essenzialmain a quels da la scola chantunala grischuna, duain vegnir approvads da la regenza sco fin ussa. Perquai che la noziun "*urdens d'examen*" che vegn duvrada en la regulaziun vertenta na vegn betg duvrada en las basas giuridicas chantunalas, duai ella vegnir remplazzada tras la noziun "*disposiziuns da promoziun*". Las disposiziuns da promoziun circumscrivan en moda giuridicamain lianta las directives da la scola ch'èn relevantas per prender la decisiun da promoziun. En quest connex èn reglads ils princips generalmain valaivels en il dretg surordinà u en las ordinaziuns chantunalas che concernan mintgamai las partiziuns da scola media respectivas.

Art. 21 *Contribuziun pauschala a l'alloschi ed a l'alimentaziun*

Cun l'art. 21 vegn stgaffida la basa legala per pajar in'eventuala contribuziun pauschala a scholaras grischunas e scholars grischuns respectivamain a las personas responsablas per lur educaziun per l'alloschi e per l'alimentaziun en ina en ina chasa da dimora d'ina scola media privata.

L'autezza da l'eventuala contribuziun pauschala duai vegnir eruida cun cumparegliar ils custs che resultan per l'alloschi e per l'alimentaziun en convicts (art. 19) cun quels custs che resultan en cas d'in eventual alloschi privat a Cuir. La cumparegliaziun dals pretschs sa basa sin ina calculaziun approximativa per 39 emnas da scola (art. 5) cun ils custs per

l'alimentaziun e per l'alloschi al convict a Cuira. Al cumenzament da l'onn da scola 2017/18 custa ina chombra dubla incl. alimentaziun (CD) en il convict a Cuira 7676 francs ed ina chombra singula incl. alimentaziun (CS) 8402 francs per 38 emnas da scola senza las fins d'emna e senza in program da temp liber spezial. La valur da referenza furma la media dals custs da CD e da CS calculada per 39 emnas da scola. Questa valur da referenza importa 8251 francs.

custs da locaziun (CS supposiziun 550 francs/mais)

	$12 \times 550 \text{ francs} / 52 \times 39$	= 4950 francs
<u>alimentaziun 500 francs per mais</u>	<u>$12 \times 500 \text{ francs} / 52 \times 39$</u>	<u>= 4500 francs</u>
total dal quint pussaivel per dunsena ed alloschi per onn		9450 francs

Sche la valur da referenza dad 8251 francs per alimentaziun ed alloschi en il convict a Cuira vegn cumpareglià cun ils custs per in alloschi privat, resulta – sin basa da la supposiziun qua survart – in grad da la cuvrir dals custs dad 87,3 pertschient. Ina contribuziun pauschala dal chantun a las personas responsablas per l'educaziun da las scholaras grischunas e dals scholars grischuns pudess pia importar ca. 1200 francs. En cas da ca. 100 fin 150 scholaras e scholars che abitan en chasas da dimora da scolars medias privatas resultassan custs supplementars per il chantun tranter 120 000 fin 180 000 francs.

Art. 22 Surdebitaziun

Las disposiziuns en l'art. 22 tematiseschan las obligaziuns dal chantun declaradas en il chapitel 3.3 en connex cun la serrada potenziala d'ina scola media. La direcziun strategica respectiva da las scolars medias privatas duai vegnir obligada d'infurmar immediatamain il departament en cas da quitads motivads ch'i dettia ina surdebitaziun, per che quel possa prender las mesiras correspundentas per garantir l'ulteriura scolaziun da las scholaras grischunas pertutgadas e dals scholars grischuns pertutgads (al. 1). I duai vegnir renunzià d'enumerar en moda definitiva las mesiras pussaivlas ch'il departament po prender per garantir ina flexibilitad uschè gronda sco pussaivel per tscherner las mesiras d'intervenziun adattadas. La finamira en quest connex duai adina esser quella da cuntanscher che las incumbensas vegnian ademplidas en moda efficazia cun impunder ils meds finansials en moda economica tenor l'art. 77 CC. Tenor l'avis da la regenza pertutga l'obligaziun da garantir il certificat da scolaziun en general mo las scholaras grischunas ed ils scholars grischuns.

L'al. 2 duai reglar la participaziun dal chantun als custs che resultan da las mesiras prendidas. En il senn da la giurisdicziun dal tribunal federal concernent mesiras cumpensatoricas (cf. DTF 137 I 305, 322, consideraziun 5.5.) duai il chantun sa pudair participar durant maximalmain in onn da scola als custs da transport, d'alloschi e d'alimentaziun da las scholaras grischunas e dals scholars grischuns. Questa participaziun als custs vegn limitada, perquai ch'ins dastga partir dal fatg ch'ina soluziun da cuntinuaziun a lunga vista possa vegnir chat-tada entaifer in onn da scola.

4.4. 4. Finanziaziun

En questa part vegnan resumadas sistematicamain e per part structuradas da nov las disposiziuns da la lescha vertenta ch'èn relevantas per las finanzas. Perquai che la gronda part dals artitgels è vegnida midada en il rom da l'ultima revisiun parziala da la lescha davart las scolars medias l'october 2014, vegni renunzià da midar il cuntegn en moda essenziala.

Art. 23 *Daners da scola per scholaras grischunas e scholars grischuns*

L'art. 10 (daners da scola a la Scola chantunala grischuna) e l'art. 16 al. 2 (daners da scola a scolas medias privatas) da la lescha vertenta duain vegnir transferids en in artitgel da lescha cuminaivel pervia da l'appartegnientscha tematica. Las disposiziuns executivas davart l'autezza dals daners da scola, davart reducziuns pussaivlas e davart las premissas per dispensar dals daners da scola èn fixadas en ils art. 5 fin 7 OCTSM.

Art. 24 *Pauschala da gestiun e d'investiziun*

Per cuntanscher ina meglra survesaivladad duain las prescripziuns da l'art. 17 al. 1 da la lescha vertenta concernent la *pauschala da gestiun e d'investiziun* vegnir transferidas da nov en in artitgel da lescha separà. En l'al. 2 vegn la pauschala da gestiun descritta pli detagliàdamain. Ultra da quai vegni determinà explicitamain che la regenza fixeschia l'autezza da la pauschala dals custs d'administraziun (cf. latiers art. 12 OCTSM che fixeschia l'autezza da la pauschala dals custs d'administraziun actualmain ad 1,5 pertschient dals custs nets rectificads d'ina scolara resp. d'in scolar da la Scola chantunala grischuna).

Art. 25 *Pauschala supplementara*

Las regulaziuns da l'art. 17 al. 2 e 3 da la lescha davart las scolas medias vertenta duain er vegnir transferidas en in artitgel da lescha separà per motivs da la survesaivladad .

Art. 26 *Pauschala da lingua*

La disposiziun per pagar la pauschala da lingua vegn surpigliada da l'art. 17 al. 4 da la lescha vertenta.

Art. 27 *Pauschala da talent*

La disposiziun per pagar la pauschala da talent vegn surpigliada da l'art. 17 al. 5 da la lescha vertenta. I vegn precisà ch'ina pauschala da talent po vegnir pajada mo per scholaras grischunas e scholars grischuns.

Art. 28 *Indexaziun*

Las prescripziuns dals art. 3bis al. 3, 17 al. 1 e 6 da la lescha vertenta vegnan transferidas en in artitgel da lescha separà per meglierar la survesaivladad, l'indexaziun vegn unifitgada ed adatta a l'index da basa 2015. La disposiziun en l'al. 3 permetta che la regenza haja ina tscherta libertad da decider e possa en spezial er resguardar la situaziun finanziaria dal chantun, cur ch'ella examinescha la dumonda, sche la chareschia per la contribuziun communal sco er per la pauschala da lingua e per la pauschala da talent duai vegnir gulivada totalmain u parzialmain.

Art. 29 *Contribuziun communal*

Il cuntegn da la regulaziun vertenta da l'art. 3bis da la lescha veglia duai vegnir surpiglià, ma structurà da nov e precisà. La precisaziun pertutga l'al. 1. En ils fatgs da scola media è decisiv il domicil da dretg civil dals geniturs. I po esser ch'il domicil da las scholaras e dals scholars n'è betg il medem sco quel da lur geniturs. Perquai stoi sa manifestar cleramain en la disposiziun che las vischnancas da domicil sezzas dals geniturs da scholaras grischunas e scholars grischuns da l'emprima e da la segunda classa dal gimnasi da 6 onns èn relevantas

per il dretg da survegnir contribuziuns e betg quellas da las scholaras grischunas e dals scholars grischuns.

Pervia da la revisiun parziala da la OCTSM, che la regenza ha concludì ils 4 da fanadur 2017, èsi da nov pussaivel per scholaras grischunas e scholars grischuns, da las qualas e dals quals ils geniturs prendan lur domicil ordaifer il chantun durant l'onn da scola, da terminar l'onn da scola cumenzà en ina scola media en il chantun Grischun senza custs supplementars (al. 2). Quai ha per conseguenza che:

- ils daners da scola vegnan incassads per questas scholaras e per quests scholars per tut l'onn da scola (fin ussa èn ils daners da scola vegnids mess a quint pro rata a partir da la data da la midada da domicil, e quai tenor la cunvegna regionala da scola da la Svizra orientala);
- questas scholaras e quests scholars han il dretg da survegnir subvenziuns fin a la fin da l'onn da scola (las scolas medias privatas survegnan la contribuziun da subvenziun da l'entir onn, fin ussa è quella vegnida pajada pro rata);
- las vischnancas pajan per tut l'onn da scola la contribuziun da scholaras grischunas e scholars grischuns da l'emprima u da la segunda classa dal gimnasi da 6 onns (fin ussa rendaquint pro rata). Perquai ch'il chantun paja – sin basa da l'art. 63 al. 1 da l'ordinaziun tar la lescha da scola dals 25 da settember 2012 (ordinaziun da scola; DG 421.010) – la pauschala per la scola regulara per in onn da scola il di da referenza (mez settember), survegnan las vischnancas la pauschala per la scola regulara er per scholaras e scholars, da las qualas e dals quals ils geniturs prendan domicil da dretg civil ordaifer il chantun suenter il di da referenza. Perquai ston las vischnancas en ils cas rars er pajar la contribuziun communal al gimnasi inferiur fin a la fin da l'onn da scola, premess che las scholaras ed ils scholars frequentan vinavant ina scola media en il chantun Grischun, suenter che lur geniturs han midà domicil.

Ultra da quai vegn precisà l'art. 17 al. 3 vertent uschia ch'i resulta cleramain dal text ch'il "*total da la pauschala da gestiun e d'investiziun e da la pauschala supplementara*" vegnia reduci en la dimensiun da la contribuziun communal, sch'ina tala vegn retratga (al. 3). En la regulaziun vertenta vegn duvrada en quest connex la noziun "*contribuziun*", che survegn sia significaziun pir cun l'interpretaziun sistematica.

Art. 30 *Midadas da las contribuziuns, sancziuns*

Fin al fatg che las regulaziuns concernent las sancziuns ston vegnir precisadas uschia che mo scolas medias privatas èn pertutgadas duain las disposiziuns da l'art. 18 al. 2 e 3 vegnir surpigliadas.

Art. 31 *Contribuziuns a scolas da maturitad per persunas creschidas*

Cun ina pitschna midada redacziunala per meglierar la chapaivladad vegn surpigliada la disposiziun da l'art. 17bis da la lescha vertenta. La noziun "*absolvents*" vegn remplazzada da la noziun "*persunas en scolaziun*".

Art. 32 *Contribuziuns a scolas medias en il chantun Tessin*

La regulaziun vertenta da pussibilitar a scholaras grischunas ed a scholars grischuns da frequentar ina scolaziun da scola media en il chantun Tessin duai vegnir mantegnida resguar-

dond la dimensiun linguistica da l'incumbensa costituziunala per garantir ina purschida decentrala da scolas medias.

4.5. 5. Giurisdicziun

Il titel da la part qua avant maun vegn adattà cun remplazzar la noziun vertenta "*via giudiziala*" tras la noziun superiura "*giurisdicziun*".

Art. 33 Via giudiziala

Las disposiziuns da la via giudiziala vegnan surpigliadas da l'art. 18bis da la lescha vertenta e valan definitivamain.

Cun la revisiun parziala da l'ordinaziun davart la procedura d'admissiun a las scolas medias dals 2 da settember 2008 (ordinaziun d'admissiun a las scolas medias; DG 425.060) che la regenza ha concludì ils 27 da zercladur 2017 èn las scolas medias privatas vegnidas legitimadas d'admetter scolaras extrachantunalas e scolaras extrachantunals tenor atgnas disposiziuns internas, sch'ellas resguardan tschertas premissas (art. 4a al. 1 ordinaziun d'admissiun a las scolas medias). Perquai che la procedura d'admissiun tenor atgnas disposiziuns internas è en la suletta cumpetenzza da las scolas medias privatas, èn decisiuns d'admissiun internas – cuntrari a las decisiuns concernent la nunreussida da l'examen d'admissiun chantunal – exclusas da la via giudiziala al departament.

4.6. 6. Disposiziun finala

Art. 34 Renconuschientschas existentas

Questa disposiziun garantescha che las renconuschientschas dals diploms e dals certificats da scolaziun restan en vigur fin che l'incarica da prestaziun è avant maun. La regulaziun transitorica vegn limitada ad in onn dapi l'entrada en vigur da la lescha.

5. Consequenzas finanzialas

Consequenzas finanzialas pon resultar, sch'ina scola media privata smetta ses manaschi e da las mesiras che dependan da quai per garantir l'ulteriura scolaziun da las scolaras grischunas pertutgadas e dals scolaras grischuns pertutgads (art. 22), da l'installaziun da novas scolas medias pertutgadas dal chantun (art. 2 al. 3) e d'ina eventuala contribuziun pauschala a las personas responsablas per l'educaziun da scolaras grischunas e scolaras grischuns per alloschi ed alimentaziun en ina chasa da dimora d'ina scola media privata (art. 21). Perquai ch'il dumber total da scolaras grischunas e scolaras grischuns che chaschunan custs resta il medem independentamain dal dumber da scolas medias chantunalas e privatas, stoi vegnir fatg quint en emprima lingia cun spustaments da contribuziuns da subvenziun en ils custs currentes dal chantun. L'autezza d'eventuals custs supplementars sin basa da la participaziun als custs limitada ch'è fixada en l'art. 22 al. 2 per transport, alloschi ed alimentaziun en connex cun la serrada d'ina scola media privata è difficila da numnar e dependa dal dumber da scolaras pertutgadas e da scolaras pertutgads, ma er dals effects secundars che van ensemen cun la serrada d'ina scola media privata, sco p.ex. la crudada resp. ina redistribuziun da pauschalas supplementaras, differenzas tar las tariffas da salari per personas d'instrucziun en scolas chantunalas e.u.v. Il total da la contribuziun pauschala per alloschi ed alimentaziun

da scholaras grischunas e scholars grischuns a donn e cust dal chantun importa ca. 120 000 fin 180 000 francs.

6. Glista da las scursanidas

AES	academia Engiadina Samedan
AFQ	attestat federal da qualificaziun
al.	alineia
art.	artitgel
CC	constituziun dal chantun Grischun dals 14 da settember 2003 (DG 110.100)
CDEP	conferenza svizra dals directurs chantunals da l'educaziun publica
cf.	cumpareglia / guarda
CFS	Center da furmaziun Surselva
CS	collecziun sistematica dal dretg federal
CSM	cumissiun svizra da maturitad
Cst.	constituziun federala da la confederaziun svizra dals 18 d'avrigl 1999 (CS 101)
DECA	departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient
DG	cudesch da dretg grischun
DTF	decisiun dal tribunal federal svizzer (collecziun uffiziala)
en cumb.	en cumbinaziun
IAF	Institut autalpin Ftan
LAZ	Lyceum Alpinum Zuoz
lit.	litera
LLing	lescha federala davart las linguas naziunals e la chapientscha tranter las cuminanzas linguisticas (lescha da linguas; CS 441.1)
MP	maturitad professiunala
MS	maturitad spezialisada
nr.	numer
OCTSM	ordinaziun davart pajaments da contribuziuns e taxas en ils fatgs da scola media dal chantun Grischun dals 30 zercladur 2015 (DG 425.080)
OGim	ordinaziun davart il gimnasi dals 6 da fanadur 1999 (DG 425.050)
ordinaziun d'admissiun a las scolas medias	ordinaziun davart la procedura d'admissiun a las scolas medias dals 2 da settember 2008 (DG 425.060)
OSMC	ordinaziun davart la scola media commerziala dals 8 da november 2011 (DG 425.130)
OSMP	ordinaziun davart la scola media professiunala dals 2 da settember 2008 (DG 425.140)
p.	pagina
p.ex.	per exempel
resp.	respectivamain

RRM	ordinaziun dal cussegl federal/reglament da la CDEP per la renconuschientscha dals attestats da maturitad gimnasiala dals 16 da schaner/15 da favrer 1995
SCG	Scola chantunala grischuna
SMC	scola media commerciala
SMS	scola media spezialisada
t.a.	tranter auter
UMS	uffizi per la furmaziun media-superiura

7. Glista da las illustraziuns

Illustraziun 1:	Lieus da las scolas medias en il chantun Grischun	4
Illustraziun 2:	Purschidas da scolaziun da las scolas medias grischunas	5
Illustraziun 3:	Purschidas da scolaziun da las scolas medias privatas per promover las linguas chantunalas	8
Illustraziun 4:	Svilup dal dumber da scolaras e scholars (scolaras grischunas e scholars grischuns) a scolas medias grischunas observà e prognostigà sin basa dals dumbers da naschientschas	10

8. Aggiunta

Prof. dr. iur. Christine Kaufmann, Rechtsgutachten zu den Anforderungen an ein dezentrales Mittelschulangebot gemäss Art. 89 Abs. 3 KV GR, Turitg 2017